

MULTIKULTURNÍ DIALOG V MONOLOGU O VAGÍNÁCH / Zuzana Uhde

Divadelní představení *Monology vagíny* Evy Ensler bylo uvedeno již v řadě zemí po celém světě, ve kterých odstartovalo diskusi ohledně postavení žen ve společnosti, vztahu společnosti k ženskému tělu a k ženské sexualitě. Přestože kniha sama působí fragmentovaně a zejména v doslovu o iniciativě V-Day příliš sentimentálně, divadelní představení nabízí působivý zážitek skrze odlišné pohledy na pokroucené vnímání ženské existence. Scénář je založen na rozhovorech Eve Ensler s ženami různého věku, rasy, národnosti či náboženského vyznání, které odkrývají společenské mýty a tabu zahalující vagínu do temnoty a nevědomosti. Multikulturní dialog, který Ensler zprostředkovává, můžeme proto ocenit jako otevření společenského prostoru ženám, jejich zkušenostem a tužbám, otevření diskuse o ženách a jejich postavení v současné společnosti, jejich právech a útlaku, kterému jsou všude na světě vystaveny.

Ačkoli se novinové stánky plní pornočasopisy, v nichž se to hemží záplavou možných pojmenování vagíny, samy ženy jsou v mnoha případech nečekanou nutností pojmenovat svoji vagínu zaraženy. Ensler ovšem ve své hře nevyužívá sexuální objektivizace žen a jejich pohlavních orgánů, usiluje naopak o veřejné představení vagíny v její rozmanitosti a přirozenosti. Mluví o tom, že „nemůžete milovat vagínu, pokud nemilujete chlupy“, o porodu, o masturbaci a orgasmu, o znásilnění, zkušenosti žen se svým pohlavím a představě mužů o ženském pohlaví, čímž se dostává k jádru mnoha nedorozumění mezi muži a ženami. Spíše než jako oslavu ženství je možná vhodnější vnímat představení *Monology vagíny* jako kritiku a obžalobu společnosti, která umlčuje celou polovinu lidstva. Na základě subjektivních výpovědí Ensler vytváří společensky angažovaný text, který vypovídá o stavu současné společnosti. Ačkoli základním kamenem jsou výpovědi žen žijících v západní společnosti, jejichž prostřednictvím autor-

ka formuluje kritiku Západu, Ensler usiluje o mezikulturní dialog a zprostředkování zkušenosti všech žen. Pomocí divadelního textu tak podává svědectví o znásilňování žen, jež bylo součástí válečné strategie během války v bývalé Jugoslávii, dotýká se tématu ženské klitoridektomie a mrzačení vagín, upozorňuje na spojitosti sexuálního násilí páchaného na ženách s chudobou, která celosvětově postihuje obzvláště ženy. Tváří v tvář porušování ženských práv a sexuálnímu násilí páchaném na ženách divák nechává naslouchat vyprávění žen o jejich tužbách a bolestech, lásce a zlosti, naději a ponížení. Představuje ženy jako oběti patriarchálního systému, které se ovšem prostřednictvím příběhů o vagínách bouří proti svazující tradici a bezpráví. Jako výtku bychom ale mohli dodat, že zpočátku se slibně rozvíjející multikulturní výzva je v průběhu představení nedostatečně rozvinuta a končí pouze v náznamech rozmanitých forem zneuznání, kterému ženy různých kultur čelí.

Ensler využívá narativní složky k upozornění na bezpráví, které je na ženách pácháno. Prostřednictvím vyprávění příběhů umožňuje ženám alespoň z části překonat své potlačené pocity a nenávist ke svému vlastnímu tělu, čímž zároveň přispívají k veřejné artikulaci zásadních společenských problémů týkajících se ženských práv a postavení žen v dnešní společnosti. Alarmujícím faktem, na který *Monology vagíny* upozorňují, je používání vagíny jako prostředku k psychickému či fyzickému násilí na ženách. Vnímání vagíny ve společnosti lze tedy charakterizovat dvěma extrémy, na jedné straně je zneužívána ve zvěcnělé podobě jako nástroj útlaku žen, na straně druhé je ale vnímána jako posvátné a nedotknutelné místo zrození zahalené mýty a tajemným mlčením. Tabuizace vagíny a intimního prožívání žen činí společnost slepou ke každodenní diskriminaci žen z důvodů jejich biologické konstituce, jíž je ospravedlňováno reálně nerovné postavení žen. Tento kritický náboj Mo-

EVROPSKÝ DEN ŽEN – 8. BŘEZNA 2005 / Zuzana Uhde

U příležitosti mezinárodního dne žen uspořádalo Francouzské velvyslanectví v České republice ve spolupráci s evropským komisařem pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti a stálým zastoupením Evropské komise v ČR, s ministerstvy práce a sociálních věcí, financí, obrany a zemědělství ČR, Evropským lobby žen (EWL) a členy občanských sdružení studijní den v Evropském domě v Praze. Setkání bylo věnováno tématu rovnosti mužů a žen z hlediska jeho významu pro budování nové Evropy i pro udržitelný rozvoj a podporu humanity a solidarity na rovině globální. Jednoznačně bylo vyzdviženo, že otázka rovných příležitostí mužů a žen je jednou z hlavních priorit politiky Evropské unie na evropské úrovni i celosvětově s ohledem na proces reafirmace Pekingské deklarace a Pekingské akční platformy „Peking + 10“.

V úvodu zazněla poznámka k historii mezinárodního dne žen, ve které Michaela Marksová-Tominová zdůraznila jeho obecný význam bez spojitosti s komunistickou ideologií. Tento den ženám sloužil především jako příležitost k poukázání na nespravedlivé a nerovné podmínky, ve kterých ženy všude na světě žijí a které se rozhodně nestaly pouze historickým faktem. V roce 2000 tak byly například uspořádány protesty adresované mezinárodnímu společenství proti porušování lidských práv na ženách v Afghánistánu. V České republice ale tento den nese neustále nános komunistických karafiátových oslav, jež znevažují jeho význam jako dne boje za rovnost mužů a žen, která je zásadním parametrem pokroku lidstva.

Dva dopolední panely byly věnovány tématu úlohy Evropské unie v prosazování rovnoprávnosti žen a mužů. První z nich se zaměřil na představení evropské legislativy ukotvující principy nediskriminace a rovných příležitostí mužů a žen. Kristin Schreiber,

nologů vagíny se odrazil v založení hnutí V-Day, které od roku 1998 shromažďuje finanční prostředky na celosvětový boj proti násilí na ženách. Rovněž v České republice našlo toto poselství svou odezvu; letos proběhl v Brně již třetí ročník benefičních představení divadelní hry *Monology vagíny*, jehož výtěžek byl věnován azylovému bydlení pro ženy, které se staly oběťmi násilí. Jednou z otázek, kterou tudíž *Monology vagíny* nastolují je spojení „vaginálních příběhů“ s feministickým bojem za ženská práva, nicméně řešení problémů rovného příjmu, rovného rozdělení rodinných povinností, rovné participace na životě společnosti či násilí na ženách nelze zcela oddělit od práva na sexuální sebevyjádření a uspokojení. Aby žena sama sebe nahlížela jako aktivní bytost, musí překonat objektivizaci vlastního těla jako prostředku k uspokojení druhých. *Monology vagíny* proto jsou jednoznačně hrou s feministickým podtextem a souzní s feministickým úsilím o dialog napříč společnostmi rozdělenou podle nejrůznějších kategorií.

Monology vagíny se od doby svého vzniku v roce 1996 staly živoucím manifestem za zrovnoprávnění žen. Postupně autorka doplňovala další *monology* (resp. *dialogy*) s ženami různých kultur a národností, s různými problémy a životní zkušenostmi. Ačkoli *Monology vagíny* vznikly již před několika lety, drobné obměny této hry umožňují, aby se stále vyjadřovala k aktuálním společenským tématům. Škoda jen, že do české inscenace nebyl doplněn později dopsaný monolog muslimské ženy nazvaný „Pod burkou“. Na problematiku multikulturalismu se ale zaměřil letošní ročník V-

-Day, který s odkazem na okupaci Iráku Spojenými státy poukázal na s tím spojené neutěšené podmínky iráckých žen. Spontánně vyznívající text *Monology vagíny* byl následován vlnou solidarity žen, které se spojily ve snaze odstranit příčiny násilí na ženách. Teoretická i praktická potřeba propojit nový feministický boj za práva žen a překonání exkluze žen s cíly globální spravedlnosti se může opírat o takovéto subjektivní formulace každodenní morální zkušenosti, které vypovídají o obecných mechanismech formování ženské identity a mohou přispět k uznání žen.

Monology vagíny jsou působivým a originálním představením, které otevírá divákům cestu sebepoznání a sebe-reflexe, provokativním způsobem je nutí zamyslet se nad problémem žen s přijetím vlastního těla a problémem sexuálního násilí, kterému je zejména ze strany mužů vystaveno znepokojující procento žen a dívek. Představení by však rozhodně prospělo, kdyby byl věnován větší prostor zkušenosti žen mimo západní kulturu, čímž by *Monology vagíny* intenzivněji přispěly k porozumění mezi kulturami. Ačkoli tedy inscenaci nemůžeme přejít bez výhrad, zaslouží si pozornost právě díky kritické reflexi společnosti a výzvě k upevnění solidarity mezi muži a ženami.

Zdroj:

představení *Monology Vagíny*, hrají: Dáša Bláhová, Míša Sajlerová, Anna Polívková, scénář: Eve Ensler, režie: Irena Žantovská

Ensler, E. 2002. *Vagina monology*. Praha: Pragma.

BECKOVA JINÁ MODERNA / Ondřej Lánský

BECK, U. 2004. *RIZIKOVÁ SPOLEČNOST. NA CESTĚ K JINÉ MODERNĚ*.

PŘEKL. O. VOKOČ, PRAHA: SLON.

Slavná kniha *Riziková společnost*, kterou v minulém roce v českém jazyce vydal s více než dvacetiletým zpožděním SLON, je klíčovou publikací současného německého socio-

loga Ulricha Becka, který patří mezi nejvýznamnější autory tzv. *druhé moderny*. Beck svým přístupem ke společnosti rozvíjí již od poloviny 80. let svébytnou kritickou teorii

vedoucí kanceláře Vladimíra Špidly, seznámila zúčastněné se strategiemi Evropské unie k podpoře rovných příležitostí mužů a žen a základními okruhy, na které je v otázce rovnosti kladen důraz. S postupujícími změnami legislativy je nutné především sledovat nesrovnalosti mezi formální a reálnou rovností, která se neustále projevuje v ekonomické oblasti, oblasti politické reprezentace a občanské participace, reálného prosazování rovných sociálních práv a jistot, rovnosti šancí na sebeurčení v občanském životě i přetrvávajícím stereotypním definováním genderových rolí. Na tento příspěvek navázaly za českou stranu senátorka ze ČSSD Alena Gajdůšková a Klára Jiráková z oddělení pro genderovou rovnost ministerstva práce a sociálních věcí, které shrnuly nejzásadnější změny v české legislativě v souvislosti s implementací směrnic a akčních plánů Evropské unie do právního řádu ČR. V závěru vystoupila Micheline Galabert z Asociace žen jižní Evropy, jež na příkladě situace v jižní Evropě ukázala podobnosti a rozdíly v procesu prosazování rovných příležitostí v závislosti na kulturních a náboženských tradicích a společenském myšlení.

Druhý dopolední panel tematizoval probíhající proces revize a aktualizace Pekingské deklarace a Pekingské akční platformy na 49. zasedání Komise OSN pro postavení žen (Peking + 10). Vystoupila v něm ředitelka nadace Gender studies Alena Králíková, regionální koordinátorka pro střední Evropu Lenka Šimerská a Isabela Mihalache, romská koordinátorka Evropské lobby žen. Ve velmi zajímavých příspěvcích byla zdůrazňována zejména nutnost spolupráce a kolektivní zodpovědnost za situaci žen, dodržování lidských práv a prosazování rovnosti žen a mužů. Byl rovněž ohodnocen význam Evropské unie, která se zásadním způsobem postavila za rozšiřování práv a prosazení globálního hodnocení postavení žen a genderové rovnosti. Od podepsání dohody na 4. mezinárodní konferenci o ženách 189 státy v roce 1995 se významně zvýšil také vliv občanských organizací, které představují jiný pohled na tyto otázky než vládní hodnocení. V roce 2000 při hodnocení Pekingské deklarace „Peking + 5“ se například koalice KARAT sdružující neziskové organizace střední